

Колектив авторів:

*Наталка Ліщинська, Світлана Тяпіна, Олена Красносельська
Тимур і Олена Литовченки, Світлана Тараторіна,
Анастасія Гетманська, Тала Владмирова, Олександр Вівчарик,
Ігор Сілівра, Олег Сілін, Наталія Довгопол, Андрій Ворон,
Ірина Грабовська, Назарій Вівчарик, Ярослава Литвин,
Ярина Каторож, Ольга Фира, Дарина Стремецька,
Сергій Панасюк, Ірина Пасько, Ксенія Сокульська,
Владислав Ленцев, Володимир Кузнецов, Любов Базь,
Дар'я Чеканова, Наталія Матолінець, Роман Колган,
Аліса Гаврильченко, Лариса Іллюк та Макс Пшебельський*

Упорядники:

Олег Сілін, Альона Сіліна

Рік 1991. Україна повертається на політичну мапу світу.

Молода держава стикається з новими загрозами — людськими і надприродними. На її захист стає таємна неурядова організація — Агенція «Незалежність».

Рік за роком її агенти: люди та інші істоти боронять Батьківщину, використовують свої надприродні можливості, відводячи загрози, про які ми так і не дізналися, та роблять історію такою, якою ми її знаємо тепер.

Рік 2021. Україна святкує тридцять років Незалежності.

До ювілею створена збірка фантастичних оповідань від сучасних українських письменників, які пропонують тридцять розповідей про звичні історичні події під незвичним кутом — очима вартових з Агенції «Незалежність».

Вартових, що за ці роки зрозуміли: долю кожної країни будуть лише звичайні люди кожного дня.

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу видавництва.*

АГЕНЦІЯ

НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

Передмова

Тридцять років тому, після відновлення незалежності, Україна приєдналася до родини європейських демократичних держав. За ці три десятиліття ми стали свідками величезної кількості подій, серед яких були і наукові прориви, і культурні досягнення, і, на жаль, справжні катастрофи, що забрали багато людських життів. Кожен рік історії, кожен її поворот важливий, бо сформував нашу країну і нас саме такими, якими ми є.

Тепер, озираючись назад, чуємо критику тих чи інших рішень, а інколи й сценарії альтернативного розвитку, де не було б жодних поразок і все вдавалося б із першої спроби. Для тих, хто не пам'ятає певних фактів, бо був іще малий чи народився пізніше, такі сценарії можуть здаватися реалістичними. Але ми, насправді, не знаємо, які страшні сценарії не реалізувалися і про які загрози так і не почувли, бо їх удалося відвернути.

Ми вирішили уявити, хто міг би стояти на варті нашої історії, і зібрати для вас оповіді з архівів створеної нами організації Агенції «Незалежність» — таємної неурядової структури, що боронить країну від прихованих загроз.

У цій збірці на читачів очікує знайомство з неймовірними людьми, які працюють в Агенції. Вони не просто є учасниками важливих подій, а відвертають найгірші сценарії з усіх можливих, захищають незалежність та вірять у те, що роблять. Вони оперують імовірностями, а не передзнанням, їхні можливості виходять за рамки звичних, проте вони не безмежні. Їм так само буває боляче чи страшно, їх не обминають сумніви, проте вони — люди дії.

Так, вони докладають усіх зусиль, щоб історія пішла не найгіршим із можливих шляхів, проте насамперед Україну створюють самі українці — своїми щоденними рішеннями. Саме тому ви не знайдете тут багато оповідей про війну. Антипатріотично, неетично применшувати важливість того, що роблять українські військові на фронті, й ми свідомо не хотіли вносити фантастичні елементи до їхнього щоденного подвигу.

Звісно, довелося обирати лише деякі з подій, але жоден рік не залишився поза нашою увагою. Тридцять оповідань збірки розміщені у хронологічному порядку та розповідають про кожен із тридцяти років незалежності України.

А хто ж такі ці «ми»? Ми — це українські письменники і письменниці, фантасти. Ті, хто бачив усю історію незалежної України на власні очі, ровесники Незалежності, й ті, які народилися вже після її відновлення. Хтось згадав своє минуле, хтось описав зовсім недавні власні переживання, а хтось спробував розказати про маловідомі факти з життя країни, важливі для нього особисто; разом із тим усі оповідання написані, безперечно, з великою любов'ю до батьківщини.

Спробуймо поглянути на події минулого свіжим позирком, не уявляючи інше, поліпшене життя, а осмислюючи досвід невдач і цінуючи кожен перемогу. Бо ж усе на світі треба пережити, чи не так?

Альона Сіліна

Агент Інженер

Справжнє ім'я: Дмитро Чередніченко.

В радянські часи працював у Кібцентрі. Агенція завербувала його науковими можливостями, яких не мали і досі не мають вчені. В Агенції створює різноманітні мікрогаджети. Надприродними силами не володіє.

Агент Іскра

Справжнє ім'я: Наталія Лозова.

Навчалася у київській консерваторії, підтримувала акції «Революції на граніті». До Агенції потрапила випадково, коли знеструмила будівлю Верховної Ради. Може згенерувати електромагнітний імпульс, який виводить з ладу електричні мережі і аналогові гаджети. Разом з тим може підзарядити акумулятори.

Агент Чайка

Справжнє ім'я: Вікторія Тимчук.

Народилася у Запоріжжі у сім'ї робітників ЗАЗ. Була активісткою комсомолу, але після мітингу Народного Руху вирішила, що має допомогти становленню України. Може попросити і отримати те, що хоче, причому людина буде рада допомогти - віддати секретну інформацію чи вистрілити собі у голову.

Агент Скеля

Справжнє ім'я: Святослав Романець.

Колишній військовий, за часів СРСР проходив службу у секретному містечку, де, попри своє бажання, став піддослідним у програмі із створення надсолдатів. Надзвичайно сильний, може підняти у повітря вантажівку або танк, чи пробити бетонну стіну.

Агент Примара

Справжнє ім'я: Ян.

Привид Олеського замку. Балакучий, полюбляє жартувати. Може проходити крізь кам'яні чи бетонні стіни. Вміє ненадовго «орендувати» чиєсь тіло і брати його під контроль. У вільний час «орендує» когось, аби відчутти смак їжі чи провести веселу ніч.

Полковник

Таємничий керівник агенції та, як підозрюють агенти, її засновник. Ніхто не бачив Полковника на власні очі, але кожен з агентів чув його голос просто в середині голови.

Наталка Ліщинська

РІК 1991. СПРАВА ПРО КУЛЮ ВОЛІ

Є такий тип начальників, що з ними можна поладнати, якоесь домовитися. Треба лише знайти слабіну. Павло Мусій головну хибу майже всього поголів'я керівництва великого радянського колгоспу тварин знав. Прозора оковита, бурштиновий коньяк — ото два козирі, проти яких ані партактив, ані директори, ні люд, обвішаний різного штибу погонами, встояти не могли.

Цей начальничок був інакшим, хоча міцних трунків не цурався, та мірку свою знав, хитрим оком начебто добродушно всіх озирав, але тримав у голові увімкненим магнітофон, що кожне слово товаришів по чарці записував. КДБ такі цінні кадри винагороджував регулярним просуванням угору. А що підкований в Академії суспільних наук при ЦК КПРС умів безкостим язиком будь-яку ідеологічну брехню багатогодинними промовама на постійних збіговиськах комуністів загладити, щоб колючки не стирчали, та вправно заштовхати у вуха ослів, аби вони вже правди від брехні не відрізняли, то летів кар'єрними сходинкама прудко, мовби вгодовані сідниці начальничка осідлали відьомську мітлу.

Він був протилежністю самого Павла — мовчазного худорлявого згорбленого архіваріуса, який, здавалося, припав порохнявою епох, став майже приви́дом, ледь помітною нецікавою тінню. Але Мусія прислали до Києва з контори¹, зі столиці Союзу, щоби став скромним помічником місцевого цабе. Кимось на кшталт секретаря або діловода. Чи міг теперішній керівник Павла зберегти у собі стільки наївності на посаді секретаря ЦК КПУ, аби не стривожитися прибуттям посланця з КДБ, із Москви? Ні, наївним він ніколи не був.

---

¹ Контора — так часто називали Комітет державної безпеки СРСР.

І після того, що заварилося в січні на крові у Вільнюсі², добре розумів, чому зі столиці СРСР прислали спостерігача.

Павлові ж, що довше вдивлявся у начальника, то не ставало ясніше. Хитрун, хороший актор, удавав простака. Цей демагог, спостережливий і обережний, створив навколо себе густу імлу зі слів та усмішок. За туманом годі було розгледіти справжнє, суть, яка губилася, вугром вислизала разом зі змістом його багатогодинних промов, красивих, але пустопорожніх.

Діяння могли би розповісти більше. Проте вони були цілком обумовлені вузьким коридором, у якому тинялися такі-от наглядачі радянської буцегарні. Людина системи, яка заповзла сюди, якщо не хотіла потрапити в котрусь із камер обабіч коридору влади, знала, що слід робити, що можна говорити, а про що варто мовчати.

Але що зробить цей слизький гад, коли у в'язниці станеться пожежа? Гаситиме? Чи скине стару шкіру, а з нею і все старе покине, хай згорить до дідька? От як він розпорядиться предметом, в якому захована сила троцкіти імперії?..

Пригадавши, що за цей артефакт він власним життям знехтував, бо за ним прийдуть... може, нині, може, через кілька місяців — уже ж як пощастить, Павло зітхнув і заплющив очі. Він виразно в уяві бачив украдене «яблуко» від булави, а держак не зберігся, але й не був нічим більшим, аніж просто руків'ям. У мосяжнім яблуку крилася вся сила душі Хмеля. Куля, смертельно небезпечна, ув'язнена, здавалося, навіки у ще гірших ворогів, аніж ляхи, тепер тут. Знову тут, де народжується воля. Колись потужна лють гетьмана вбила лясську імперію, що вже формувалася. Чи цього базікала-комуніста стане на те, аби скористатися могутнім клейнодом для перемоги над імперією зла?

Той страх — марного вчинку, нікому не потрібного геройства, за що доведеться накласти головою — паралізував Павла.

Наче легіт тихо війнув звідкись, мовби хтось торкнувся його чола сухими теплими вустами. «Бабусю...» — чомусь одразу згадалася покійниця. І запахи: сіно, корови, матіола... і звуки: гавкіт псів, кукурікання півнів, дзижчання комарів, гримання відра, цюкіт сокири... і смаки: літепло шовкового молока, нагріта солодкість полуниці, медова грушка, квасне, аж у роті повно слини, перше зелепушко... і кольори: блакить неба, білі гуси на зеленому моріжкові, червоні

² У столиці Литви Вільнюсі 13 січня 1991 року сталися криваві сутички між підрозділами радянської армії та місцевим населенням, які спровокував Кремль, намагаючись запобігти виходу республіки зі складу Радянського Союзу. Проти беззбройних людей застосували танки і БМП, загинуло 14 осіб.

сережки порічок. І зігнута постать із сапкою. І ще раз бабуся, але вже за гончарним кругом.

У її руках глина могла стати всім. Кухлик, баранчиком, дзбанком, свищиком, мискою... Навіть хмаркою. Бабусині долоні мовби в Божих рук навчалися ліпити все-все, що є на світі. Мазунчик-онук вимагав вовка та сімох козенят із учорашньої вечірньої казки, то бабуся наліпила звірят, посадила малого на коліна й проказала: «А заплющ-но очі, Павелечку! Тоді можеш в умі поговорити з ними». Малий міцно замружився, ні на мить не сумніваючись у диві. Звірята говорили з ним. Вовк грубим голосом, таким, як у дядька Махорки, сусіда, який палив смердючо-пахучі самокрутки, гнав самогонку на пів села і сам нею причащався, казав, що голодний і всіх з'їсть. А козенятка з тоненьким жалісливим меканням скаржилися, що їм страшно біля вовка, хочеться до мами. Чари-мари розквітали з кожної казки, що бабуся розказувала, а потім втілювала у глині.

«Павелечку, диви, що баба тобі дасть!» — то була чарівна фраза, з котрої променіла радість, яка запалювала передчуття щастя і враз ним оберталася на долоні бабусі курочкою Рябою.

А наступного разу — деревом з глини, гіллястим, таким великим, що малий аж рота від здивування розтулив. «То для мамці твоєї, Павелечку! Буде якраз на всі її ланцюжки і перстеники!» — Зеня говорила про московську невістку, пихату, неласкаву. Проте бабуся всіх любила, всіх обдаровувала, то й для Люди постаралася. Невістка, коли приїхала забрати Павла, залишеного на літо в селі, кинула за дерево насмішкувате «Спасібо!» і... «забула» забрати до Москви громіздкий подарунок.

Уже п'ятирічним Павло потрапив також ліпити. Як і бабусині глиняні поробки, його теж були живими, з часточкою душі від автора. Зрештою, хлопчик не знав іншого, лише потім здивувався, коли побачив у гостях порожній, геть позбавлений духа глек. Павло заплющив очі, щоби почути його, та дзбанок мовчав. І мовчав не так, як ображений чи злий, ні. Він був мертвий. Вражений Павло остовпів. Бабуся ж уселяла життя в кожен виріб, навіть формуючи на крузі звичайну мищину. Павло робив так само, тож до зустрічі з мертвим глеком думав, що вся глина приймає і тримає в собі часточку творця.

— Бабушка! Гаварі нармальна! — почав вимагати через кілька років онук-школяр, привезений на канікули у пригірське село.

— Павелечку, диви, що баба тобі дасть! — Зеня не помічала чи вдавала, що не чує його наказу, бо ж готувалася до приїзду свого улюбленця, тому простягнула йому аж три різні іграшки.

— Па рускі гаварі! — капризно вигукнув Павло, різко відпихаючи її долоні, з яких попадали додолю лисичка, сорока і машинка.

Бабуся якось ураз зробилася маленькою-старенькою. Не дивилася на Павелечка. Згорбившись, прикипіла поглядом до череп'я попід ногами.

Онук вискочив з гончарні, злісно бурмочучи: «Старая дура... Виучіть рускій не может!»

То було останнє літо з бабусею. За кілька днів наче й уладналося все між ними. Принаймні Павло притихнув і не скакав юним когуттом. Проте щось пішло назавжди. Бабуся мовчки ставила їжу перед онуком і йшла на город збирати жуків з картоплі чи в садок вишні рвати. Нічого не просила, до крамниці не посилала, навіть до сусідки позичити борошна не казала йти. Всьому давала раду сама. До гончарні тепер Павелечка не кликала, зачиналася там самотою. Він туди заходив і то часто, проте лише тоді, коли бабусі там не було.

Наступного року напровесні бабу Зеню поховали. Микола, син, приїхав на похорон, але сам. Люда не могла (чи не хотіла), а Павла не пустила, бо мав готуватися до екзаменів.

Він випірнув зі спогадів про дитинство, коли начальник посунув папку з підписаними документами до нього через стіл. Узнявши її, Павло вийшов з кабінету.

Рибинами тирлувалися неспокійні думки. Що зробити, як не заапастити справу, супроти якої вся сила імперії? Базіка не викликав ані найменшої довіри. Сумніви зростили в Павлові великий страх. У путах жаху перед неправильним кроком він не міг зробити жодного, застрягнувши у невизначеності, хитаючись між та між, знесилюючись дедалі більше й більше.

До тями його привів провідник. З'явився нізвідки. Тихим поглядом відчинив душу Павла. Вливав ніжно-трепетне світло зі своїх небесних очей у темні щілини очей архіваріуса. Зібрав, мовби шумовиння, страх із душі змученого ваганнями. Та й зник, як і з'явився.

І думки Павла почали шикуватись у стрункі ряди, наче вояки за командою генерала. «Я не сам! Донедавна було важче, бо мусив покладатись тільки на себе, але вже знаю, що зараз я не одинак, приречений на поразку», — чоловік заспокоювався.

Він пригадав першу зустріч із провідником, який назвався Полковником. Прийшов у вісімдесят дев'ятому році. Було то після виведення радянських військ із Афганістану. Дев'яте березня, робочий день, четвер, ранок.

Павло якраз виміряв кравецьким сантиметром зелений килимок. На вигляд добряче пошарпаного, такого, що вже пора винести на смітник, а насправді чарівної коштовності. Хтозна, скільком господарям служив цей килимок для намазу чи простеленим біля ложа, та кожного хазяїна він попереджав про близьку смертельну небезпеку, вкриваючись іржавими плямами, мовби засохла кров проступала на вигадливих узорах. Чергове надбання привезли вчора з Бухари. Павло схилився над реєстраційним журналом, фіксуючи заміри, та різко підняв голову, бо раптом відчув чийсь погляд.

Архіваріус невимовно здивувався відвідувачеві. Жодна стороння людина не могла потрапити сюди, в архів таємної управи КДБ, захищений не гірше, ніж генсек. Тут служили небезпечні створіння з дуже незвичними вміннями. Павло Мусій, знавець артефактів, працював у архіві зі скарбницею та бібліотекою, де зберігалось чимало химерних предметів, дивних книг і манускриптів.

Гість не ворухив губами, проте Павло чув у власній голові тихий твердий, як грізний шелест меча в січі, голос: «Воля наша прокидається. Пора здобути свободу. Нарешті разом, а не поодинці!»

Архіваріус чітко розумів, про що каже дивний гість. Павло був непростим чоловіком, умів накладати закляття, замовляти предмети і слухати світ. А жива земля постійно розповідала. Тільки треба було терплячості, щоб роками вслухатись у її повільну мову, а опісля второпати повідомлене. Павло вже кілька років тому відчув химерний вир, що народжувався з глибин рідної землі, а назустріч йому тягнулися з небес ще слабкі, наче дитячі пальчики, промені від душ, що їх замордували вороги. Поневоле земля наготувала в собі силу скинути плюгаву сарану, а небо з мільйонами замучених голодом, закатованих у в'язницях, убитих у таборах прагнуло допомогти.

«Разом, а не поодинці». Поодинці їх раз у раз перемагало зло. Імперія сотні років розчавлювала роз'єднаних. Ця гадюка скинула шкіру царської масті й наростила нову, радянську, набираючи ще більше люті, стаючи геть уже гаспидним гадом. А силою імперії були отруйні зуби. Охранка залишилася в минулому наче молочні зуби, та на заміну чекісти, енкаведисти, кадебісти набрали міці, об'єднані, а тому сильніші, ніж одинаки.

«Разом!» — слово могутньою луною котилося в душі Павла, запалюючи надію. Полковник тоді розповів і багато, і мало. Сказав, що збирає, наче пальці в кулак, у одну організацію готових до боротьби за свободу. Розпитав і про «яблуко» від булави Хмеля. Чи бачив той артефакт Павло? Мусій розказав усе, як на сповіді. Не лише бачив —

тримав у руках! «Яблуко» замовлене, в ньому живе частина душі гетьмана, його незламна воля, вбивча ненависть до ворогів.

Два роки зійшло на те, аби розробити і втілити в життя план викрадення. Павло сам не впорався би, але йому допомогли й досі підсобляють. Аж ось нарешті він опинився в потрібному місці у найкращий час зі зброєю страхітливої сили. Залишилося знайти відповідну людину, яка не злякається і не зламається сама, ламаючи імперію. Імпозантний демагог, хотів чи ні, міг чи не здатний, а повинен виконати роль.

Полковник здивувався, почувши прохання архіваріуса, проте вже через два дні організував відвідини гончарні. Невисока кругленька жінка відчинила двері, привіталася і запросила Павла до приміщення.

— Можна попрацювати зо три години? На самоті, якщо ваша ласка? — запитав у господині.

— Скільки треба, стільки й працюйте, — відповіла пампушечка, приязно усміхаючись. — А я на кухні. Щось треба, то кажіть.

Павло поринув у роботу. Навіть сам не сподівався, що долоні все пам'ятають, а в серці спалахне високою ватрою радість од улюбленого діла. Зупинився лише тоді, коли подмух леготу остудив чоло.

Заплющив очі. Прислухався спершу до себе. Вогонь радості вигорів дощенту. Чорна порожнеча. Тиха і сумна. Натомість глина озвалася до творця глузливо, нахабно, так невдячно, що закортіло розчавити її кулаком. Умити широко розплющив очі. Задумане вдалося... Що ж, хай сохне.

Він навідувався до майстерні ще двічі. Лущив камінцем підсохлу глину до блиску, випалював. І додавав на кожному етапі ще частину замовляння. До останнього боявся, що станеться щось. А тепер, дивлячись на глиняну кулю, близнючку латунного «яблука», вищирився у злораднішій усмішці, аж пошерхлі губи заболіли, суха перетягнута шкіра тріснула. Злизав краплину крові.

Господиня майстерні дивилася на чоловіка і ледве впізнавала. Так, наче постарів на двадцять літ. Погляд смертельно втомленої, загнаної хижакими істоти. З острахом жінка випроводила дивного гостя, не втрималася і перехрестила тихцем його спину.

Уже чотири місяці «яблуко» сховане в цьому кабінеті, але поки що не помітно, аби господар змінився. Павло, кинувши швидкий погляд на глобус, в який він помістив металеву кулю, заплющив на кілька секунд очі. Він почув грізний голос артефакту! «Яблуко» тут.

На щастя, ніхто не виявив його. Та чому воля старого гетьмана досі не подіяла на демагога?..

Щоправда, після Ново-Огарьова³ двадцять третього квітня цей балакучий хитрун уміло затягує процес напрацювання нового союзного договору. То виступив за однопалатний союзний парламент, то запропонував залишати податки в республіках, а в Москву віддавати лише фіксований внесок. А скільки списів поламано за назву?! Союз Радянських Суверенних Республік чи Союз Суверенних Радянських Республік? Тільки сміху й вартє! Що вже казати про важливі питання: Конституцію, власність, податки... Навіть головне базікало над усіма базіками — Мічений⁴ — за чотири місяці підготовчого процесу не зумів перебалакати мого балакуна. І хоча цей лис мовби той самий, але він спершу відгриз союзні підприємства⁵, а через кілька тижнів, певно, змусив Горбачова ридати, бо Верховна Рада України перенесла обговорення нового союзного договору на вересень. Хіба все це не свідчить про те, що «яблуко» впливає на господаря кабінету?

Та тільки коли країни-учасниці Організації Варшавського Договору підписали Протокол про повне припинення дії Договору, й військовий блок васалів імперії зля щезнув, лише того моменту Павло повірив остаточно. І вирішив, що це щасливий кінець страшної казки. Гаплик СРСР. А йому самому вже не доведеться вмирати. Всесильний КДБ розчиниться без сліду, мовби й не було його, ніхто не покарає відступника, якогось архіваріуса, котрий забрав зі скарбниці якусь кулю.

Бо людина так влаштована, що навіть у таборі, коли конвоїри ведуть її на розстріл, вона ще сподівається на порятунок. Майбутнє завжди вабить надією на краще, хай у минулому небагато оптимістичного на підтвердження приємних передбачень.

І Павло, хоча готувався до цього, виявився неготовим. Вони з'явилися увечері шістнадцятого серпня. Нижчий з двох катів, схожий на кабана в жорсткій щетині, відразу зламав йому ніс. Другий, щойно Павло опритомнів після удару, взявся душили. Обое свою

³ Новоогарьовський процес — серія зустрічей Михайла Горбачова з представниками союзних республік у президентській резиденції Ново-Огарьово (неподалік Москви) протягом 1991 року з метою створення нового союзного договору.

⁴ Мічений — прізвисько М. С. Горбачова, дане йому через пляму на чолі.

⁵ 7 червня 1991 року Верховна Рада України ухвалила рішення про перепідпорядкування Україні союзних підприємств на території республіки.

роботу знали добре, бо не вбивали, а завдавали болю і скоро приводили до тями, якщо жертва відключалася.

Чоловік постановив мовчати пів години, лише тоді сказати, де захована скринька. Витримав навіть не двадцять хвилин. Потім, затиснений у машині між двома мучителями, їхав у розслабленні, в якомусь обезболювальному трансі. Тіло скористалося відпочинком, перервою у знущаннях. До місця, однак, доїхали швидко. Треба було виходити, показувати, де копати.

Відчинена скринька лежала перед Павлом. Куля, схожа на велике очне яблуко, вирване з голови велета, зі зловорожим блиском дивилась із червоного оксамиту, наче з калюжі крові. Нижчий кат пожартував: «Ми тебе замість цього тут закопаємо». Павло подумав, що було б добре. Все закінчилося би. Уявний біль попереду гірший, аніж реальна могила в лісочку. Та закопають його не тут. І не нині. Дату власної смерті Павло знав достеменно, тож не мав сумнівів, що попереду ще кілька місяців мук.

Зранку вісімнадцятого серпня його доправили у Москву. Того ж дня почався путч. Горбачов сидів у Форосі під домашнім арештом, а владу перебрав ГКЧП, щоби зберегти імперію зла від розвалу.

Павло гадав, що не вилазитиме з кабінету слідчого, однак три дні його взагалі не виводили з одиночки. Він з камери дослухався до того, що діється назовні. У Москві явно щось відбувалося. Неможливо було зрозуміти тривожний хаос, від якого, здавалося, навіть ці стіни вібрували. Щось схоже на велелюдне заворушення... Повстання?

Коли вночі його вели коридором на перший допит, він не знав, що Верховна Рада України кілька годин тому відкинула владу путчистів. Зрештою, Павло і про путчистів, про ГКЧП нічого не знав, бо звідки ж? Телевізора в одиночці не було.

У кабінеті на столі лежала добре знана йому скринька. Блиснув окулярами слідчий. Павло похолов, упізнавши головного кагебіста, безжального і розумного вбивцю, який відзначився ще в Угорщині в 1956 році. Та й у Афгані теж... Крючков довго не запрягав:

— Де «яблуко»?

— В Америці.

Зловісно зиркнувши на в'язня, Крючков відкинув віко скриньки. Люта, мов око дідька, куля лежала на кривавому оксамиті. Раптом поверхня сфери вкрилася брижами, узялася вузлами, заворушилася і склалася в дулю. Голова КДБ побілів од злості: «Та я зараз об твою голову!..»

— Можна, але не варто, — спокійно відпер Павло, — дуля замовлена. Всередині смерть для того, хто її розіб'є.

Холодні очі вбивці крізь скельця окулярів уважно вивчали в'язня.

— «Яблуко» не в Штатах. Розкажеш зараз чи через десять хвилин? Зараз ти ще цілий, потім станеш калікою. Чого тобі менше жаль: пальців правиці чи ока?

— У Верховній Раді.

— Де саме?

— Не знаю. «Яблуко» постійно переміщують.

— Хто?

— Поняття не маю. Але можу знайти.

— Знаю, що можеш. Ми самі знайдемо, а ти посидиш.

Більше Павло Крючкова не бачив, безвилазно ув'язнений в одиначці ще чотири дні. Й дуже здивувався, коли на п'ятий опинився на волі. Його витягнув звідси Полковник.

Від провідника Мусій довідався, скільки всього сталося за минулий тиждень. Горбачов устиг побути у Форосі полоняником гекачепістів та повернутися до Москви живим-здоровим і то на власну посаду. Військо зайшло у столицю імперії, наштотхнулося на опір демонстрантів, були й убиті — тоді міністр оборони Язов, пропитий-наляканий гекачепіст із тремтячими руками, вивів вояків із Москви. Застрелився головний міліціонер Пуго. Естонія з Латвією оголосили про незалежність та покинули СРСР.

І, ніби того всього було мало, вкрай здивованого Павла збило з ніг іншими двома новинами: вчора на позачерговій сесії ВР прийняла Постанову й Акт проголошення незалежності України, а нині розпустили компартію. Отак, поки нещасний в'язень в одиначці мордувався жахливими думками про те, що з ним зроблять кати, час назовні закипів і бабахнув гейзером, змивши застояне болото радянської тюрми.

Павло опинився у Києві напередодні Дня знань. Він хитроумними шляхами добрався з Москви, уникаючи літаків, поїздів і рейсових автобусів, бо вже й на холодне дмухав, більше не вважав, що кадебісти забудуть про непримітного архіваріуса. Він устиг побачити над будинком Верховної Ради синьо-жовтий прапор. Також зумів забрати «яблуко» з кабінету говоруна і втопити у Дніпрі біля Хортиці, щоби воля й сила руйнувати імперії залишилася на батьківщині, щоб ворогам не знайти, не забрати гетьманський клейнод.

Сили хутко танули. В лікарню здаватися не хотів. Полковнику на чергове вмовляння обстежитися та лікуватися Павло твердо відмовив: «Марно! Гаяти останні дні не буду... Взимку неважко відходити. Добре, що не навесні».

— Звідки знаєш? — похмуро запитав провідник.

— Уві сні бабуся розказала... давно вже, після нашої першої зустрічі в березні вісімдесят дев'ятого. Вона ж пішла напровесні. А мене просила не боятися моєї... дати. Тож я і не боюся. Вже ні.

Павло відійшов тихо, вночі шостого грудня.

Кілька днів перед тим дивився новини про всеукраїнський референдум і обрання першого президента, проте не відчув при тому хвилювання.

Вимкнув телевізор. Знесилений і спокійний полежав, кволо посміхаючись у білу стелю. Аж поки потонув уві сні. Спав у ці останні дні багато, стільки, скільки сплять коти. Знемога не була дошкульною. Й болю не відчував. Просто колисався на хвилях між реальним світом і небуттям, точніше, снами.

Перед відходом у засвіти Павлові наснилася його глиняна дуля. Вона висіла якраз над Кремлем, показуючи униз, де виплодок зла повільно западався в пекло.

Павло відвернувся від бридкої вирви внизу, зайшовся дитячим дзвінким сміхом і стрімко шугнув угору, звідки лунав рідний голос: «Павелечку, диви, що баба тобі дасть!»

ЗМІСТ

<i>Альона Сіліна</i>	
Передмова.....	4
<i>Наталка Ліщинська</i>	
1991. Справа про Кулю волі	8
<i>Світлана Тяпіна</i>	
1992. Справа про п'яного матроса.....	18
<i>Олена Красносельська</i>	
1993. Справа про зварювальні шви.	25
<i>Тимур і Олена Литовченки</i>	
1994. Справа про Чорноморський флот.....	36
<i>Світлана Тараторіна</i>	
1995. Справа про викрадення п-резидента.....	48
<i>Анастасія Гетманська.</i>	
1996. Справа про зіпсовані гривні.	59
<i>Тала Владмирова</i>	
1997. Справи земні, небесні та підземні.....	70
<i>Олександр Вівчарик</i>	
1998. Справа про «Матч століття»	81
<i>Ігор Сілівра</i>	
1999. Справа про президентський штандарт	92
<i>Олег Сілін</i>	
2000. Справа про сімнадцять хвилин.	104
<i>Наталія Довгопол</i>	
2001. Справа про божевільну зі Старовокзальної.....	116
<i>Андрій Ворон</i>	
2002. Справа про розворот	127
<i>Ірина Грабовська</i>	
2003 рік. Справа про острів Тузлу	138
<i>Назарій Вівчарик</i>	
2004 рік. Справа про запасний варіант	148

<i>Ярослава Литвин</i>	
2005. Справа про таємницю подорожнього.....	159
<i>Ярина Каторож</i>	
2006. Справа про мультики.....	172
<i>Ольга Фира</i>	
2007. Справа про блукаючі лампочки.....	185
<i>Дарина Стремецька</i>	
2008. Справа про ЗНО	196
<i>Сергій Панасюк</i>	
2009. Справа про пластиковий контейнер	207
<i>Ірина Пасько</i>	
2010. Справа про народобезлад.	218
<i>Олег Сілін</i>	
2011. Справа про чемпіонські пояси.....	230
<i>Ксенія Сокульська</i>	
2012. Справа про заблукалий потяг.....	241
<i>Владислав Ленцев</i>	
2013. Справа про необхідне зло	253
<i>Володимир Кузнєцов</i>	
2014. Справа нічних мисливців.....	264
<i>Любов Базь</i>	
2015. Справа про вибори у Нових Петрівцях	279
<i>Дар'я Чеканова</i>	
2016. Справа про Євробачення	291
<i>Наталія Матолінець</i>	
2017. Справа про контрабанду бруківки.	302
<i>Роман Колган</i>	
2018. Справа про сторонніх	313
<i>Аліса Гаверильченко</i>	
2019. Справа про двійника президента.....	325
2020. Справа про зниклий рік	336
<i>Лариса Іллюк та Макс Пшебильський</i>	
2021. Справа про телебачення	337